

dr hab. Piotr Chołółowicz, prof. AM
Akademia Muzyczna w Katowicach
Dziedzina: sztuki muzyczne
Dyscyplina artystyczna: instrumentalistyka

Katowice, 02.06.2022 r.

RECENZJA PRACY DOKTORSKIEJ

Zleceniodawca opinii

Uniwersytet Muzyczny Fryderyka Chopina w Warszawie, Wydział Instrumentalny;
Zlecenie podjęte na podstawie pisma Przewodniczącego Rady Dyscypliny Artystycznej
UMFC prof. dr hab. Pawła Łukaszewskiego z dnia 4 kwietnia 2022 r.

Ocena pracy doktorskiej

Praca doktorska mgra Mateusza Stankiewicza składa się z dzieła artystycznego zarejestrowanego na płycie CD zawierającego następujące utwory:

Kalevi Aho – *Sonata nr 1, I – Preludium i passacaglia, II – Preludium i fuga*,
Kalevi Aho – *Sonata nr 2, I - Birds of Light, II - Birds of the Night, III - Strange Birds,*
IV - Birds of Desolation, V - Black Birds) oraz opisu dzieła pt.: *Sonaty na akordeon solo Kalevi’ego Aho jako przykład kompleksowego wykorzystania możliwości wykonawczych współczesnego akordeonu.*

Przedstawiony przez Doktoranta opis dzieła artystycznego składa się z wprowadzenia, czterech rozdziałów, zakończenia, streszczenia w języku angielskim oraz zakończenia.

We wstępie Doktorant słusznie zauważa, iż Sonaty nr 1 i 2 autorstwa Kalevi’ego Aho to jedne z najtrudniejszych kompozycji - w ujęciu techniczno-wykonawczym – jakie powstały dotychczas w literaturze akordeonowej. Zamieszczona tam wzmianka o stałym kontakcie autora dysertacji z kompozytorem w trakcie tworzenia opracowania, skłoniło autora recenzji do wysnucia założenia o wysokim poziomie merytorycznym i rzetelności przeprowadzonej analizy.

W rozdziale pierwszym Doktorant zarysowuje historyczne tło rozwoju konstrukcji akordeonu koncertowego jak i literatury powstałej w poszczególnych krajach ze szczególnym uwzględnieniem literatury skandynawskiej dynamicznie rozwijającej się w drugiej połowie XX wieku. Jest to istotne o tyle, iż na tym podłożu kształtowała się estetyka i główne cechy języka kompozytorskiego Kalevi’ego Aho.

Rozdział II zawiera biografię i charakterystykę twórczości fińskiego kompozytora. Rys biograficzny stanowi interesującą dokumentację rozwoju nieprzeciętnego talentu fińskiego twórcy oraz jego kariery. Zaprezentowanie bogatego dorobku

kompozytorskiego, w którym utwory na akordeon solo stanowią tylko niewielką jego część przedstawia szerokie spektrum twórczości Kalevi'ego Aho. Doktorant trafnie wyodrębnia jej poszczególne okresy prezentując główne cechy stylu języka kompozytorskiego mówiąc o wczesnym okresie neoklasycznym zabarwione inspiracjami twórczości m.in. D. Szostakowicza oraz późniejszym, skłaniającym się w kierunku bardziej surowego postmodernizmu. Zamieszczenie wypowiedzi kompozytora będącej autocharakterystyką opery komicznej *Życie owadów* bardzo sugestywnie ukazuje jego stosunek do komponowania jak i szeroko rozumianej roli muzyki. Istotnym elementem jest wskazanie na inspiracje kompozytora odnoszące się do wykorzystywania w utworach wysoce rozbudowanego pierwiastka wirtuozowskiego.

Rozdział III to ogólna charakterystyka Sonat nr 1 i 2 na akordeon. W rozdziale tym zostajemy zapoznani z genezą powstania tych dzieł jak i historią dokonanych prawykonań. Doktorant przedstawia stopień trudności wykonawczych i interpretacyjnych opisując ich wielowarstwowość (w oparciu o teorię poli- i multiwarstwowości Alicji Gronau i Stanisława Olędzkiego). Możemy również wywnioskować, iż dużą rolę w podejściu Doktoranta do interpretacji obu sonat odgrywają wypowiedzi pierwszego polskiego wykonawcy tych dzieł, Grzegorza Stopy. Zamieszczone w opisie definicje i trafnie dobrane cytaty uświadamiają odbiorcy, iż obcowanie ze skomplikowaną fakturą wielowarstwową w utworze napisanym na jeden instrument (zawierającą jednocześnie bardzo trudne fragmenty wirtuozowskie) stawia przed wykonawcą niezwykle wysokie wymagania.

W rozdziale IV Doktorant przystępuje do analizy zagadnień techniczno-wykonawczych obu sonat, która została wykonana w sposób bardzo rzetelny i merytorycznie wyczerpujący. Szczegółowy opis faktury w poszczególnych fragmentach kompozycji w kontekście prowadzonej narracji został uzupełniony o cenne spostrzeżenia w odniesieniu do aplikatury, stosowanej artykulacji i rejestracji.

W analizie *Preludium* Sonaty nr 1 (jak i w kolejnych częściach obu dzieł) zamieszczono trafne i istotne sugestie co do przenoszenia materiału dźwiękowego pomiędzy manuałem melodycznym ręki lewej a manuałem dyskantowym ręki prawej. Doktorant za nadrzędną cechę stawia konsekwencję brzmienia i klarowność kreślenia rysunku poszczególnych głosów, co jest jak najbardziej zasadne. Innymi, bardzo istotnymi elementami słusznie podnoszonymi w analizie przez autora dysertacji są: dobór właściwej rejestracji (zwłaszcza w kontekście eksponowania głosów realizowanych w skrajnych rejestrach skali) oraz powiązany z tym dobór adekwatnej dynamiki oraz artykulacji. Są to kluczowe aspekty prawidłowego wykonania dzieł K. Aho a szczegółowe propozycje co do ich zrealizowania w poszczególnych fragmentach mogą się okazać niezwykle pomocne dla przyszłych wykonawców. Omawiając *Passacaglię* (I. część *Sonaty nr 1*) Doktorant słusznie wskazuje na podobieństwo tematu do znanej *Passacaglii c-moll* J. S. Bacha włącznie

z ewoluowaniem wariacyjnej formy. Godne podkreślenia jest omówienie głównych problemów wykonawczych w kolejnych wariacjach wraz z propozycjami ich realizacji. Podobnie wyczerpująca analiza ma miejsce w odniesieniu do cz. II: *Preludium i fugi*. Satysfakcję sprawia fakt, iż analiza fugi została przeprowadzona niezwykle skrupulatnie i wzbogacona o wspomniane wyżej sugestie wykonawcze.

Rzetelność i wysoki poziom merytoryczny analizy został zachowany również względem *Sonaty nr 2*. Wieloaspektowość i szeroki kontekst omawianych wątków eksponujących jako nadrzędną, spójność i logikę wypowiedzi muzycznej zgodnej z wizją kompozytora sprawiają, iż ten fragment dysertacji stał się niejako przewodnikiem po zawitych meandrach sztuki wykonawczej tego niezwykle wymagającego dzieła. Za niezwykle istotne i cenne autor recenzji uważa przytoczenie i wyjaśnienie przez Doktoranta wszystkich nieścisłości występujących pomiędzy manuskryptem kompozytora a wersją wydaną drukiem. Było to bez wątpienia zasługą nawiązania kontaktu przez Doktoranta z kompozytorem celem wyjaśnienia wszystkich wątpliwych kwestii. W uzupełnieniu należy dodać, iż od strony graficznej i edytorskiej praca została zredagowana bardzo starannie a wszystkie zamieszczone przykłady są czytelne i dokładnie opisane.

Część opisową w sposób komplementarny dopełnia dzieło artystyczne zarejestrowanym na płycie CD.

Już od pierwszych taktów uwagę zwraca bardzo dobra warstwa realizacji nagrania z proporcjonalnym odwzorowaniem charakterystyki brzmienia poszczególnych rejestrów w szerokiej skali instrumentu. Proporcje, balans i barwa dźwięku zasługują na słowa uznania. Idzie to w parze z bardzo dobrym warsztatem i umiejętnościami wykonawczymi Pana Mateusza Stankiewicza, który w zaproponowanej interpretacji demonstruje znakomite opanowanie instrumentu, wysoką dbałość o jakość dźwięku oraz klarowność i spójność wypowiedzi muzycznej. *Sonata nr 1* mimo swojej nietypowej budowy formalnej została wykonana w sposób bardzo spójny i z dużą świadomością jej konstrukcji. Godne podkreślenia jest to, iż szereg bardzo trudnych wyzwań natury stricte technicznej nie przeszkodziły w utrzymaniu ciągłości narracji muzycznej. Szczególnie odnosi się to do fugi, która mimo piętrzących się w niemal każdym takcie trudności wykonawczych związanych chociażby z konsekwencją stosowania zróżnicowanej artykulacji w prezentowanym temacie i kontrapunkcie została zagrana bardzo dojrzałe, z zachowaniem pulsacji, umiejętnym budowaniem napięcia i eksponowaniem poszczególnych głosów w odcinkach opartych o *stretto*.

Sonata nr 2 stawia przed wykonawcą równie wysokie wymagania. Doktorant bazując na bardzo dobrym opanowaniu warsztatu i dbałości o jakość dźwięku zaprezentował spójne wyrazowo dzieło zachowując indywidualny rys poszczególnych części. Kontrolę prowadzenia miecha w kontekście uzyskiwanej dynamiki i ciągłości wypowiedzi należy ocenić bardzo wysoko. Niewielkie zdziwienie w trakcie słuchania

nagrania spowodował fragment w taktach 18-23, bowiem po wysłuchaniu wielu trudnych od strony technicznej, a przy tym znakomicie skonstruowanych fraz dość specyficznie zabrzmiały występujące we wspomnianym fragmencie tryle, których sposób wykonania mógłby wskazywać na lekko spięty aparat gry. Wszystko zostało zrealizowane zgodnie z zapisem nutowym, jedynie ich charakter mógłby być bardziej „klarowny”. Nie umniejsza to w niczym bardzo pozytywnego odbioru dzieła.

Puentując, na szczególne wyróżnienie zasługuje umiejętne i precyzyjne zrealizowanie trudnej warstwy technicznej obu sonat z jednoczesnym wyeksponowaniem ich wyrazowej głębi. Kreacja artystyczna jest spójna i przekonująca.

Konkluzja

Pracę doktorską mgr. Mateusza Stankiewicza oceniam bardzo wysoko.

Główne walory zarejestrowanego dzieła artystycznego w wykonaniu Doktoranta to przejrzystość kreślenia faktury wraz z bardzo dobrą prezentacją poszczególnych planów, ciągłość wypowiedzi, dbałość o szczegóły artykulacyjne, proporcjonalne kreowanie niuansów agogicznych, operowanie szerokim spektrum dynamicznym a przede wszystkim dojrzałość w prezentacji całości formy sonatowej z zachowaniem indywidualnego charakteru poszczególnych części. Bardzo dobre opanowanie instrumentu i znakomity warsztat stanowią solidny fundament do zaprezentowania słuchaczom interesującej kreacji artystycznej dwóch sonat Kalevi’ego Aho tworzących wąski kanon kompozycji uznawanych za jedne z najtrudniejszych w literaturze akordeonowej. Jest to potwierdzeniem talentu Doktoranta popartego dojrzałym kreowaniem jego autorskich wizji a przy tym, zarejestrowane wykonanie, w pełni potwierdza tezę sformułowaną w temacie opisu dzieła mówiącą o kompleksowym wykorzystaniu możliwości wykonawczych współczesnego akordeonu w obu kompozycjach.

Uzupełniający dzieło opis, świadczy o dużym zaangażowaniu Pana Stankiewicza w proces badawczy, dzięki któremu zostajemy zapoznani z szeregiem istotnych faktów odnoszących się do prezentowanych utworów. Na uznanie zasługuje również nawiązanie kontaktu z kompozytorem, dzięki czemu dowiadujemy się m.in. o niezwykle znaczących detalach dotyczących różnic pomiędzy tekstem manuskryptu a wersją wydaną drukiem.

Stwierdzam, iż Pan mgr Mateusz Stankiewicz spełnił bez zastrzeżeń wymagania ustawy z dnia 14.03.2003 roku o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki, Rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 19 stycznia 2018 roku w sprawie szczegółowego trybu przeprowadzania czynności w przewodach doktorskich, postępowaniu habilitacyjnym oraz w postępowaniu o nadanie tytułu profesora oraz art. 179 ust. 1 i 3 ustawy z dnia 3 lipca 2018 r. Przepisy

wprowadzające ustawę – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. z 30 sierpnia 2018 r. poz. 1669).

Wnioskuje o przyjęcie pracy i dopuszczenie jej do publicznej obrony.

dr hab. Piotr Chołłowicz